

Foiaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 26.

Marti 21. Iunie

1860

De sub Detonata 17. Maiu 1860.

Dupace Dn. corespondente din Filea de josu sub Nr. 15 alu Gazetei a. c. se tangui asupra grautatorilor impreunate cu intemeierea scóleloru populare, in privintia acelorasi produse cateva proiecte practice.

Noi muntanii, ca cei ce avemu scóle intemeiate si invetiatori plus — minus salarisati, iuca nu suntemu norocosi a vedé recerata propasire in cultura, si ne santimu indetorati a desco. eri din partene, cumca caus'a principala a acestui reu jace in lipsa Preparandiei de invetiatori poporali la noi romanii de ritulu gr. unitu din archidieceasa Albei-Julie, de unde provine nu numai nesporirea culturalei, ci totuodata desgustulu parentiloru de a'si da fetii sei la scóla', vedindu in acestia in locu de propasire catra luminare numai o insadarnica perdere a nereparabilei tempu. — Ceea ce multu stimatulu D. consiliariu alu scóleloru gr. resar. din Transilvania Dr. Vasiciu in Amiculu scólei comprehédie asia: „De vomu avé noi cladiri de scóla catu de frumóse, si insestrate cu cele trebuincióse, si nu vomu avé invetiatori capaci pentru chiamarea acésta, nu va propasi invetiatura intru nimica.“ —

Noi privindu in giurulu nostru, vedemu la tóte celelalte confesiuni transilvanice institute preparandice pentru ai sei invetiatori populari, iuca si la fratii gr. neuniti, caci ei macarca nu sunt prevediuti cu atatea casse; totusi se bucura de consiliariu scolasticu din propriulu gremiu, — de unu feliu de preparandia pentru docentii populari, — si de carti pentru scólele populari, pre candu aceste tóte la predisii gr. uniti lipsescu, de unde lu-

minatu apare adevverulu recunoscintiei supremulu inspectore alu scóleloru popu'are, si canonicu in pomenita archidieceasa D. Constantinu Papfalvi sub Nr. 2 al Fóiei a. c. „cumca in lucrulu scóleloru populare d'intre tóte confesiunile Transilvaniei noi gr. catolicii suntemu ceii mai nefericiti si mai remasi,“ — si a Dn. corespondente din Fóia Nr. 13 a. c. „cumca starea scóleloru populare la noi e mai multu de catu desperata,“ — despre care stare si prelaudatulu D. C. Dr. Vasiciu atenge asia: „cu durere trebue se aratu, ca scólele unite — cu putine exceptii — mai ca sunt intr'o stare mai rea, de catu ale nóstre.“ —

Ce e dreptu: Escel. Sa D- metropolitu prin parentiesculu circulariu din 6. Sept. 1858 Nr. 577 a incunoscintiatu pe clerulu seu despre prea'nalta resolvare a instituteloru preparandice: unulu la Blasiu, altulu la Gierla, si despre deschiderea celui interimalu la Naseudu cu 1. Octobre aceluasiu anu, provocandu pe cei chiamati la oficiu de invetiatoriu se intre cam de odata in acestu ultimiu; — dupa acea totu acelasiu prelaudatu metropolitu prin altu circulariu din 25. Oct. 1859 Nr. 840 a publicatu inceperea institutulu de preparandia in c. r institutu Teresianu de orfani la Sibiiu in limba germana cu 1. Noembre a. anu pentru docentii catolici cu asemenea provocatiune, — inse indesiertu — pentruca de o parte aceiasi preparandia la Blasiu, de si acestu este centrutu archidiecesei si residentsia metropoliei romane-unite, unde ori carele chiamatu la dascalia, cu mai mare inlesnire si ar puté castiga cunoscintiele pedagogice, totusi pene acuma nu sa infintiatu; ear' de alta parte la cea dela Naseudu si Gerla cantoreii nostri, séu altii, din cauza seraciei nu potu in asia mare departare

subsista spre a si procura sciintele preparandice, cu atatu mai puciuu la Sibiiu in limba straina pentru scóle populari, la care nu au loou limbele straine, decatu pentru cele mai inalte.

De órece inse cu durere vedemu: ca pretiosulu tempu tace si trece cu nereparabila dauna a nóstra; — celi ce au tempu au viatia si celu ce perde din tempu, perde din viatia, ceea ce nu i se va mai reintórce: dreptuaceea noi numai avemu de a astepta pene candu din inaltime se ne cadia porumbulu friptu in gura, ci urmandu esemplulu celorualte confesiuni conlocuitorie, carele de sinesi dintru alu seu se ingrijescu fora de a astepta totu dela altii gratia, mila si pomana, se ne ingrijimu de noi dela noi insine, cu atatu mai vertuosu, cu catu din durerosa patiania de tóte dilele vedemu: cumca asteptarea indelungata precum in aceasta, asia in alte mai multe privintie ni a fostu totudeuna stricaciósa. —

Dara de unde si cum s'ar puté infintia in Blasiu o preparandia barem interimala de invetiatorii pentru scólele populare? Eata:

La anulu 1845 Septb. 15. de catra marita comisiune regia si de catra vener. capitulu Blasianu cassa clerului gr. unitu din Transilvania s'a limpeditu in

456,371 fr. 56²/₅ cr. m. c. ca capitalu, si
23,731 fr. 6 cr. m. c. ca interesuri.

In suma = 480,103 fr. 12¹/₅ cr. m. c.

Cum dovedesce conspectulu alu preven. comisiuni si capitulu de sub acelasi datu, publicatu pomenitului cleru de catra fostu episcopu I. Lemeni prin circularialu din 18. Octobre 1845 Nr. 1033 — aice necomputanduse fondulu preotiloru deficienti, — cassa seminariulu diocesanu si a tipografiei diocesane, — tustrele apropietorie la o suma de 140,000 fr. m. c. dupa aratarea respectiveloru conspecte facute totu de catra preven. comisiune si capitulu, si publicate prin acelasi circulariu Lemenu; — carii bani se credu prin intielépta economia a meritoru DD. capitulari nu numai a se fi fostu conservatu, ci de atati ani spre lauda Marie-loru Sale a se fi fostu sporitu cu respectivele interesurie atatu; catu din aceeasii bani, detractis detrahendis, va remané unu prisosu pentru infintiarea cestionatei preparandie, ear' in casulu nesperatu,

decumva astfelu de prisosu n'ar ajunge, séu n'ar esista, se se coleaga ajutorintie banale dela cleru si poporu, cum s'a facutu sub nemuritoriulu episcopu Aaron cu cumpararea dominiulu din Cutu pentru mentionatululu seminariu, — spre carele scopu bucurosi vomu contribui, numai se vedemu ca denariulu nostru aduce resultatu iubucuratoriu, — Astfelu infiantanduse cestionata preparandia, multu meritatii DD. profesori ai Blasiulu, pe lunga vero iubunire a lefloru sale, ca adencu cunos-catori de glasulu chiamatiunei sale spre luminarea Israilulu romanescu, voru avé bunetate a primi asupra sa si predarea sciintieloru pedagogice pentru invetiatorii de scólele populare cu atatu mai vertosu, cu catu prin acésta Domniele Sale voru secera unu nou meritu, aducandu pre altariulu natiunei a doulea jertfa, asemenea celei de intaia pentru marirea religiunei sale si luminarea poporulu seu.

Bunulu pastoriu Christosu demandandu apostolulu Petru mai antea „pasce melusiei mei,“ — apoi a doua si a treia óra „pasce oile mele,“ — cu acésta ni a datu a precepe: cumca sementia cuventulu dumnediescu — flórea religiunei, a virtutei si a buneloru moravuri debue a se semina si sedi mai antei de toti si de tóte in fragedele anime ale prunciloru, ca acesti crescandu intieleptiesce, si intru frica lui Dumnedieu apoi se produca insutite frupte de fapte bune, si cu aceste se marésca pre Tatalu celu Cerescu, — ceea ce numai prin invetiatori harnici se póte efeptui, cace dupa asertiunea desu—laudatulu D. Dr. Vasiciu „ei sunt sufletulu, ei sunt, cari dau viatia scólei, ei sunt factorii de capetenia pentru informarea si cultivarea plaplandei tenerimi, si acesti niciodata nu potu fi destulu de pregatiti, ei au pururea lipsa de necontenita perfectionare“, — pentruca dascalia este o maiestria de mare insemnatate, care pe lunga o chiamare alésa postesce unu studiu lungu, si inadensu, ca dupa acestu se se póte aceia cu folosu in prace aplica, — este o treaba, care taie afundu in viatia nóstra sociala, nationala si bisericésca, altmintrelea putemu striga totu scóle si scóle, si potu esi totu ordinatiuni preste ordinatiuni, cace acele tóte in urma voru deveni la „glasulu celni ce striga in pustia.“ — Ceea ce trista esperintia destulu de vederatu si pene acumu ni a aretatulu. —

Din carele se conchide: cumca vindecarea premiseloro si altoru nenumerațiōsă lipse, ce ne apasa, numai prin soboru diecesanu se pôte esopora, a caruia neamanatiōsa tiene totu clerulu si poporulu romanu gr. unitu, din totu sufletulu dorindu, o astēpta, ca pe unu esentialu si salutaru asiementu alu besericei lui Christosu, — Ceea ce mai de multe ôre prin acestu organu s'a esprimat. —

* *

Репродуцетѣ дѣлѣ трѣзвна ромѣнѣ чирклареа министрѣлѣ кълтелорѣ шѣ алѣ инстрѣкциѣлѣ пѣвлѣче кѣтрѣ корпѣлѣ професорѣлорѣ шѣ дѣвѣцѣторѣлорѣ пѣвлѣчи дѣн Молдавіа.

Domnilorѣ mei!

Дѣсѣрчинатѣ де Мѣрія Са Домнѣлѣ Принчипателорѣ знѣте а кондѣче ад-интеримѣ администраціа кълтелорѣ шѣ а инстрѣкциѣлѣ пѣвлѣче дѣн Молдавіа, гѣсескѣ де трѣвѣнѣцѣ а вѣ фаче кѣпоскѣтѣ цѣнта кѣтрѣ каре воескѣ а мерде дѣн окѣрѣмѣреа ачестѣлѣ рамѣ импортантѣ алѣ сервѣциѣлѣ пѣвлѣкѣ, шѣ конкѣрсѣлѣ че аштептѣ пентрѣ ачѣста дела DD. професорѣ шѣ дѣвѣцѣторѣ.

Nimeni нѣ ва контѣста кѣ дѣвѣцѣтѣра пѣвлѣкѣ нѣ ар фѣ челѣ маѣ енерѣкѣ ацентѣлѣ спре а адѣче націа ромѣнѣ ла матѣрѣтатеа черѣтѣ, пентрѣ а се вѣне пѣтрѣнде шѣ а се вѣне фолосѣ де ефектеле че позѣлѣ ординѣ де лѣкрѣрѣ аѣ дѣнтродѣсѣ дѣн Принчипателе знѣте prin конвенціа дѣн 7./19. Азѣгѣтѣ, шѣ каре, дакѣ вомѣ шѣтѣ вѣне алѣ десволта, негрешѣтѣ кѣ ва продѣче мѣрѣреа шѣ пѣтереа неамѣлѣлѣ пострѣ.

Чѣа маѣ де апрѣне дѣнгрѣжѣре а гѣвернѣлѣ трѣвѣе дар а фѣ дѣнторѣсѣ аспѣра ачестѣлѣ рамѣ де маре импортантѣ пентрѣ презентѣлѣ шѣ вѣиторѣлѣ цѣреѣ.

Кѣтѣ ва фѣ дѣн пѣтѣнда mea, дѣн парте'ми, мѣ вомѣ сѣлѣ маѣ дѣнтѣлѣ де тѣте а да едѣфѣциѣлѣ пострѣ инстрѣктивѣ о базѣ солидѣ шѣ ларгѣ prin дѣнмѣлѣдѣреа школѣлорѣ сѣтешѣ. Кѣнѣлѣ челѣ маѣ нѣмерѣтѣлѣ спре а ажнѣче ла ачѣста есте креареа prin дѣнтрѣкте де школѣ нормале пентрѣ прѣгѣтѣреа дѣнвѣцѣторѣлорѣ трѣвѣнѣторѣлѣ де ла сате.

Дорескѣ ка дѣн цѣрѣ, кѣтѣ маѣ кѣрѣндѣлѣ сѣ нѣ фѣе о котѣнѣ фѣрѣ школѣ, шѣ нѣчѣ знѣлѣ ромѣнѣлѣ фѣрѣ сѣ шѣте а скѣре шѣ а четѣ. Кѣндѣ вомѣ ажнѣче ачестѣ фѣрѣчѣтѣлѣ моментѣ, вомѣ пѣтеа фѣ дѣн лѣнѣште, шѣ сѣгѣрѣ де вѣиторѣлѣ патриѣлѣ пѣстрѣ.

Пентрѣ асемѣнеа скопѣ трѣвѣе дѣчѣ ка дѣнвѣцѣтѣра дѣн цѣнере сѣ аѣвѣ о дѣнрѣкѣе еминѣнтѣ націонѣлѣ шѣ пропрѣятѣ маѣ кѣ осѣвѣре трѣвѣнѣцѣлорѣ пѣстрѣ морале, соціале шѣ матѣриале. Аша дар ѣа трѣвѣе сѣ дѣнтѣскѣ тотѣодатѣ ла десволтареа шѣ дѣнгрѣреа сѣмѣцѣлѣ націонѣлѣ, ла адмѣрареа вѣртѣцѣлорѣ стрѣмошѣштѣ, ла ѣзѣвѣреа де патриѣ шѣ респѣктареа лѣцѣлорѣ еѣ, ла дѣнрѣдѣчинареа принчѣпѣлорѣ егалѣтарѣе шѣ констѣтѣціонале, ла кѣлѣтивареа фѣрѣмосѣлѣ шѣ вѣнѣлѣ, ла морѣлѣсареа соціѣтѣрѣи шѣ дѣн сѣжрѣштѣлѣ ла респѣндѣреа кѣпоштѣнѣцѣлорѣ екопѣштѣче, агрѣколе, комерѣциале шѣ индѣстрѣиале, ка аша сѣ ѣсѣзѣнтѣ а дѣнтродѣче дѣн цѣра пѣстрѣ тѣте ачеле вѣртѣцѣлѣ, принчѣпѣлѣ, шѣтѣнѣче шѣ арте, каре факѣ пѣтереа шѣ дѣнфлѣрѣеа націѣлорѣ ежрѣпѣне.

Негрешѣтѣ ачестѣлѣ рѣсѣлѣтѣлѣ нѣ пѣте вѣнѣ дѣндѣтѣ; мѣ вомѣ крѣде фѣрѣчѣтѣлѣ дакѣ вомѣ пѣне тѣкар знѣ дѣнчѣнѣтѣ ла еѣ пентрѣ цѣнѣраціа вѣиторѣе. Дѣнсѣ соціѣтатеа актѣвалѣ арѣ дѣнѣшѣлѣ мѣлѣте трѣвѣнѣцѣлѣ де а фѣ лѣмѣнатѣ шѣ кондѣсѣчѣ не калеа знѣде ѣа есте кѣематѣ а фаче челѣ дѣнтѣлѣ насѣ, трѣвѣнѣцѣлѣ каре кѣ вѣнѣ вѣонѣцѣ шѣ енерѣче ле пѣтемѣ шѣ сѣнтѣмѣ дѣнаторѣ а ле дѣн-дѣнѣлѣнѣ.

Пентрѣ ачестѣ мѣ дѣнторѣлѣ кѣ осѣвѣре кѣтре корпѣлѣ професорѣлѣ, черѣндѣлѣ тотѣ конкѣрсѣлѣ патриѣстѣмѣлѣ шѣ алѣ кѣпоштѣнѣцѣлорѣ сѣале. Контрѣрѣлѣ сокотѣнѣцѣлѣ, кѣ професорѣлѣ трѣвѣе сѣ еѣ дѣнтѣ депѣрѣтаці де мареле кес.лѣ націонале шѣ соціале, ла каре фѣекарѣ ромѣнѣлѣ трѣвѣе сѣ еѣ интересѣе, еѣ крѣдѣлѣ дѣн контра, кѣ мѣсіа лорѣ нѣ есте пѣмѣлѣ пентрѣ тѣперѣтеа де не ванчеле школѣлорѣ, чѣ шѣ пентрѣ лѣмѣнѣрѣеа соціѣтѣдѣе шѣ а дѣнтрѣеѣлѣ націѣ, дѣн сѣнѣлѣ кѣрѣсіа вѣедѣсескѣ. Нѣ мѣ вомѣ мѣрѣпѣнѣ дѣчѣ а черѣ дела DD. професорѣлѣ нѣ маѣ стрѣкта дѣнѣнѣлѣнѣре а дѣндѣнѣрѣлорѣлорѣ лорѣ ка фѣнкѣціонѣрѣ; еѣ дѣлѣ вомѣ рѣга шѣ дѣлкѣ маѣ мѣлѣтѣлѣ пентрѣ дѣндѣнѣрѣеле дѣдѣсале ка четѣдѣнѣлѣ шѣ ромѣнѣлѣ. Ле вомѣ черѣ тѣте сѣмпѣтѣеле, тотѣ талантѣлѣ, тѣтѣ вѣнавѣонѣнда дѣдеале, дѣн фавѣореа знѣлѣ гѣвернѣлѣ каре нѣ дорѣште маѣ вѣне де кѣтѣ де а мерде дѣнѣнте. Корпѣлѣ професорѣлѣ алѣ фостѣлѣ шѣ есте прѣтѣнѣдѣнеа дѣн капѣлѣлѣ марѣлорѣ идеѣ шѣ марѣлорѣ рѣформѣ; ачестѣ локѣ се кѣ вѣне сѣ'лѣ ѣа шѣ професорѣтѣлѣлѣ ромѣнѣлѣ. Аштептѣлѣ дѣр дела дѣнпѣалорѣлѣ кѣ, пѣтрѣнѣшѣлѣ де тѣтѣ дѣнлѣдѣтеа мѣсіѣе лорѣ, сѣ деа, Гѣвернѣлѣ тотѣ конкѣрсѣлѣ че цѣра есте дѣн дрѣптате а черѣ дела сѣ, prin респѣндѣреа де идеѣ шѣ скѣрѣрѣ фолосѣторѣе шѣ вѣне апрѣпѣриѣте пентрѣ дешѣнтѣрѣеа сѣмѣцѣлѣ націонѣлѣ шѣ пентрѣ рѣпанѣгерѣеа морѣлѣ шѣ матѣриѣлѣ а цѣреѣ.

Рогѣ пре DD. професорѣлѣ шѣ дѣнвѣцѣторѣлѣ сѣ'шѣ факѣ

o idee esactă de importanța misiiei lor. Instrucția este negreșită scopulă dăvduțorăli; dălc ea trevbe cъ oie pьrvrea dălgьrītъ prin morală. Instrucția face dăvduții; pьmaї edăcația morală face четъденї. Lecția cea maї vьnъ, cea maї фолосїторе, че професорлă trevbe cъ dea este асееа а dălcșmї esemnlăli seș, а dălcșmї пьртъrei сале. Рептація са есте дăкьзшїреа фамїлїелор. Дăvduțorăli есте знă алă doilea преотъ; слă dar есерчѣзъ знă сачерdotъ, ear' пь о месерїе. Фьнкціе сале сьнт кь тотлă intelеkтале, кь тотлă морале; мїсїа са есте кь тотлă соціал. Асееа че професорлă дăvduțъ знї копїлă есте темелїа вїторăli сеș; слă dar формаазъ dălcșmї соціетатеа.

Професорлă пь аре вїацъ прїватъ. Тотъ есїтенца са dar trevbe cъ oie de аснегаціе мї de devoтамънтă.

Нь вїте професорїи мї дăvduțорїи кь INSTRUCȚIA пьвїкь есте дăчепътлă мї сѣжршїтлă чївїлїсаціеї; кь prin зрмаре еї сьнт кіетаці de а лѣмїна пь пьмаї пре копїи, чї мї пре ачеї че пь маї сьнт копїи. Аша dar пь есте дăдестлă de а дăvduțа пре omenї а четї, trevbe але да дăлк мї кьрцї de четїтă. Фьръ кьрцї, мї кьндă zїкă кьрцї, zїкă кьрцї вьне, INSTRUCȚIA ар фї пьцінă лъкръ.

De асееа амă zїсă маї сьош кь еș аштенț dela корпцлă професоралă респъндїре пь пьмаї de ideї вьне мї фолосїтоаре, dar мї de скрїерї вьне мї фолосїтоаре.

Ньмаї кь кїпълă ачеста професоратлă ротълă поте ашї довьндї мї ашї менцінеа локлă импоранț че і се кьвїне дă соціетате. Амвїтă dar пре DD. професорї мї дăvduțорї ка сь се окъне кь тотă dīnadīncăлă кь спорїреа мї дăvгьдїреа лїтератъrei поастре.

Din партимї еș le voīs da тотă ажторăлă пьтїчосă, пентрă скотереа да lămїнъ мї респъндїреа скрїерїорă d-лорсале.

Копкьрсалă че рекламă дела професоратă есте mare, есте пїнă de грезтъдї, есте кь тотлă de аснегаціе. Амă dălcș deșlїна дăкредере кь елă пьмї ва лїсї. Кьноскă кь мї дăvduțьра дă денере мї професорїи аș сьѣрїтă мї сьѣрă дăлк мьлте неажьсърї мї грезтъдї. Сперă дălcș кь патриотїзмлă мї вїртъдїе d-лорсале ворă фї маї пресъсă de кьтă тоте асемеенеа грезтъдї.

Voīs авеа, Domnїлорă, адесă окасїе а мь ала кь d-востръ prin школї мї класе, спре а сьдїа дă-

презпъ trevđїncеле мї лїсърїле че есперїенца поте вьдї; мї ажьтатă de лѣмїнеле мї кьпштїncеле двостръ мї але concїlїlăli школарă, пь voīs лїсї а пьне тоатъ пьтереа пентрă дăлѣзърареа de орїче педїчї, de орїче неажьсърї.

Дă оїне пьтерпїкă de дăкредереа кь каре Мьрїа Са Domnїлă Ппательорă знїте аș vїневоїтă а мь опора мї резъмъндъмъ пе копкьрсалă lămїнатă алă корпкьрїлорă лѣцїсїторе, іаș дăдаторїреа а вь спїжїнї ла орїче trevđїncъ, мї а вь асїзъра, прекътă е дă пьтїncъ, дренгьрїле мї опоравїла посїцізне de каре trevbe cъ вь вькьраці ка condăкьторї аї edăcaціеї націонале.

Факă dar мї еș апелă, дă пьмеле гьверьлї, да патриотїзмлă мї зеллă фїекьрїа din DD. професорї сьперїорї мї їнѣрїорї, клерїчї мї мїренї, вьрвадї мї фемеї, ка фїекаре дă сфера са, кь дăдоїте сїлїнцї, сь мь пьїе дă старе а ажьпце, пьпъ мї кь о zї маї кьръндă, да целлă че мї-амă пропъсă, мї каре пь поте фї de кьтă мї алă Длорăсале; целлă, zїкă, de а гьрвї паціа prin тоте мїжлбчеле, de каре пьтемă dїспъне, спре а ажьпце да мареле скопă алă omenїrei аїче пе пьтмънтă: Дă пьръцїа чївїлїсаціеї, адїкă а лїбертъцеї васатъ пе штїїncъ, пе моралъ мї пе дренпате. —

Вь рогă, Domnїлорă, ка ачестъ копворьїре сь vїневоїдї а о адъче да кьпштїncа гьзърорă DDлорă дăvduțорї мї дăvduțоре дела школеле афлъторе сьв а d-востре dїрекціе, мї кьрора мь фолосескă de асееастъ пькьзът окасїе пентрă а ле еспїма, прекъм мї d-востре, Domnїлорă меї, осевїта mea concїdераціе.

Мїнїстрлă ad-їnterїmă алă кьлтелорă мї алă їнстрѣкціеї пьвїче:

М. КОГАЛНІЧЕАНЪ.

№. 4907, Іашїї 1860, Маїс 14.

Ce ceru romanii din munti si vali?

Pre onorate Domnule! Trei parti din lume privescu astadi cu incordare la evenimentele din Europa, pe carii unii le reduc la numeru de 3, adeca la cele ce se intempla in Italia, in Turcia si la adunarea mai multoru capete coronate in Baden-Baden. Nu este dora neci o Gazeta in Europa care se nu se stradueasca a trage atentiuenea publicului cetitoriu la aceste trei evenimente. — Lasu

se se intereseze lumea de evenimentele aceste si se citéasca pene si va saturá curiositatea in privin-ti'a acésta, eu vreau se me cuprindu cu altu even-imentu care cu multu mai de aprópe atinge intere-resele si venitoriulu natiunii, a carui fiu sum si eu — ca tóte cele 3. Acesta e: adunarea consiliului imperialu in Viena!

Romanii din Austria privescu astadi cu sete si cu nerehdare se védia ca afla-se-va careva din-tre cei 3 romani chiamati in consiliulu imperialu care, fara de a vetema interesele monarchiei séu a casei domnitórie, se apere interesele speciari a ro-maniloru! pune-va careva peptu acolo unde popó-rele conlocutorie redimate pe drepturi istorice — reu aplicate — se ar incerca a efeptuá o stare a lucrurilor, care se fie nu numai in contra intere-selor monarchiei intregi fara si apasatoria pentru romani? ori voru lasa ca — dupa obicei, dupa disa cea fatale a romanului „asia ne amu pome-nitu“ se dispuna altii despre noi fora de noi, se ne tractedie ca pe o marfa de vendiare séu enco si mai reu, ca pe o marfa de care toti se lapeda?

Acésta astépta romanii se védia, toti roman i binesemitori, toti romanii carii enco nu s'au facutu mai rei ca creaturele cele irrationale a Uiversului ce nu si schimba natur'a si graiulu! Aici cauta totu romanulu adevratu cu incordare, si astépt se védia si se se póta convinge ca óre are elu in-tre cei 3 romani din consiliulu imperialu unu ade-veratu reprezentantu si aperatoriu a intereselor natiunii romane; se védia cum isi voru implini consiliarii romani chiamarea loru ca romani! Tre-bue se marturisimu ca chiamarea loru e fórté grea-
Pe lunga tóta voiinti'a ce voru fi avendu, — pe lunga tóta energi'a ce trebue se o supunemu la densii, totu greu le va fi loru a representá caus'a romaniloru intr'unu modu care se póta multiumi pe toti.

Densii nu au avutu ocasiune a se intielege cu conationalii loru despre lipsele si dorintiele roma-niloru din Austria, cu atata mai pucinu despre acea ca cum se se pórté in consiliulu imp. si pe ce cale se mérga. Si cine si pe ce cale se le descopere loru dorintiele si parerile romaniloru in cauza acé-
sta? in catu se tiene adeca de interesele romaniloru fatu cu interesele popóreloru conlocutorie. Prin Gazete, prin adrese nu se póte, ca parerea

unuia séu si a mai multora dintre romani nu e ob-
legatória, póte fi gresita ba tocma rea.

Asia dara ce e de facutu ca se aiba represena-tantii romani catu de pucinu radimu in pusetiunea loru ca reprezentanti ai romaniloru? Eu dicu se recurgemu spre deslegarea acestei intrebari la min-tea cea sanetósa si nestricata, neintinata cu sofismo politice, se ceremu se ne respunda poporulu! Pare ca vediu cum voru zimbi de condurere unii ceti-tori ai acestoru siruri, si voru dice ca ce idea ne-fericita amu eu. Se intrebi pe poporu care nu se pricepe la lucruri de aceste, si apoi unde se'lu a-duni ca se'lu intrebi si sa ti respunda? — Cu catu inuse voru fi mai multi carii si voru fi batandu jocu de acésta nefericita si scalciata idea, cu atata voru fi mai multi cari dupa ce me voru fi ascultatu pene in sfersitu, 'mi voru da dereptu. Asia dara se ve spunu ca nu e lipsa se adunamu poporulu ca se audimu din gur'a lui ce vrea, fora se ne aducemu aminte ca ce pretinde romanulu austriacu de atatea vécuri, ce au pretinsu in anii 1848 si 1849 si pen-tru ce si' au versatu sangele si si-au periclitatu viet'i'a si averea? — — pentru dreptate écca responsulu gal'a, scurtu dar bunu! intréba ori pe care romanu — intielegu pe cei nepolitici — ce vrea elu in referintia catra celelalte popóre si ti va respunde asia: „apoi maria ta séu domnule noi nu vremu alta nemica de catu se fie dreptate.“ Cuventulu acesta e fórté scurtu, dara cu atata mai multu cuprinde in sine, si dupa parerea mea e des-tulu ca ori si ce reprezentantu sa se póte intocmi in pusetiunea sa ca se respunda sperantielor puse in elu.

Fie ce va fi, faca se numai dreptate tuturoru popóreloru, se nu i se dee la unu poporu mai multe drepturi de catu la altulu; se nu se mes-tece unu poporu in trebile celuialaltu; se nu dom-néasca unu poporu asupra celuialtu neci cu puterea neci cu limb'a, si romanulu nu va cere mai multu, elu va fi deplinu multiamitu.

Dreptate si earasi dreptate numai astépta ro-manulu, si ast'a trebue sa i se faca, ca e promisa cu vorba imperateasca. —

Asia dara — fiendu ca in impregiurarile de fatie nu putemu da alta instructiune séu inviatiune la consiliarii imper. romani — sa se tiena densii si sa-si lea de devisa: dreptate a; si atunci voru

fi lucratu nu numai in interesulu si intielesulu do-
rirei tuturoru romaniloru din Austria ci si dupa
intentionile gubernului, — speranduse in contra in-
cercariloru asupritorie ale poporeloru conlocuitoriu
cu dis'a de auru: „ce tie nu 'ti p'ace, altuia nu
face.“ — P.

O aruncatura de ochiu asupra *Evenimentelor dela 1821.*

(Din Revista Carpatiloru.)

(Urmare.)

Atunci se vâzърь не злидеде Търговіштіі о пъл-
дїме де зпїформе етеропене. Знїт ераѣ дївръкаді дн
негре, прекъм амѣ зїсѣ маї сѣсѣ, шї форма баталїо-
нїлѣ сакрѣ; алдї дн хайне арпъдештї, шї алдї дн алте
фелърїте зпїформе. Окпеле шї днкїсорїле статълї
спъръндъсе де ревелї, продъсесеръ ачештї оштірї
пълдїме де оменї. Жъдечесе дар характерълѣ астѣї
фелѣ де осташї!! Каселе, мошїле пропрїетарїлорѣ,
тоте се фъкзсеръ прада жафърїлорѣ. Дндатъ дъпъ а-
шезареа лї Іпсіанте ачї, с'а фъкзтѣ пзпере ла кале
пентрѣ днтърїеа Търговіштії, шї с'а фъкзтѣ шанѣѣ
деспре Бъкзрештї, каре се пзтеа сърї кз пїчореле дн-
презнате, маї адъогъндъсѣ дозъ саѣ треї вастїоане
фъръ тзърї, пентрѣ кз тотъ артілерїа армїї ера ком-
пъсѣ де треї вкъдї де о жмътате фънтѣ шї зна де
дої фъндї хрпїте дїн Бъкзрештї. Дъпъ че с'а фъкзтѣ
ачестъ прегътіре с'аѣ гъндїтѣ а апровїсіона оштіреа кз
глонде шї гїзле. Дар знде сѣ гъсескъ пзтмъѣ? аѣ
адергатѣ ла мїтрополїе подѣба векеї капїтале а дърїї,
каре ера днвълїтѣ кз пзтмъѣ, аѣ десвълїт'о шї аѣ дн-
ченпзтѣ сѣ торне глонде; зїоа ле търпа шї ноптеа ле
словозїа осташї ла веселїле че фъчеа, гїзле аѣ по-
рпчїтѣ сѣ се торне де стїкълъ ла о стїкълърїе апрѣне
де Търговіште

Дар, че ле пзса де ачестеа, сї аштепта не Прїн-
дълѣ Дїмїтрїе, каре ера сѣ вїе де песте Прхтѣ кз 16
мїї де оменї шї кз 24 вкъдї артілерїе.

Ачесте воръе амъдїторе, днтр'адїнсѣ днпръ-
штіате, продъсеръ о десвършїтѣ сїгъранѣ дн оштіре.
Нз маї гъндеа нїмїнї ла дїсїплінѣ, ла ексерсїцѣ саѣ
ла прегътіре де ресвоїс, чї се окъпа кз веселї де тотѣ
фелълѣ; сїнгърѣ баталїонълѣ сакрѣ фъчеа ексерсїцѣ дн
тоте зїзеле. Балърїле, банкетърїле нз се маї кърпа де
ла къпетенїле армїї, шї жафърїле де тотѣ фелълѣ дела

панърїле де жосѣ. Нічї полїцїѣ, нїчї аванпостърї, нїчї
кїарѣ іскѣде (vedete) нз ераѣ ашезате нїкзїрї; дн
кзтѣ знѣ спїонѣ търкѣ кзтѣ а дїпзтѣ тавъра дн Тър-
говіште а тръїтѣ дн мїжлокълѣ полїтїеї, дмъръкатѣ ка
негъдъторѣ армеанѣ, фъръ сѣ'лѣ вьнїескъ чїнева кзтѣ
де пздїнѣ .

Ачеїа карї венїаѣ сѣ депзїе ванї ла касѣ, ераѣ
прїїмїдї кз чеа маї mare полїтедъ, дар, ачѣї каре
авеа сѣ іа ванї дела касѣ ера дн тотѣдеазна дн-
врпчїдї.

Оштіреа нз ера пълтїтѣ, пентрѣкѣ ачѣї карї дїнеа
фондърїле дн мъїнїле лорѣ, предїка кз есте ръшїне а
чере платъ, шї кз осташїлорѣ че се батѣ пзмаї пентрѣ
глорїе шї лїбертате нз ле треъсе де кзтѣ прафѣ шї
пзтмъѣ.

Дар де времече нз ле пълтїа нїмїкѣ, челѣ пздїнѣ
тревзїа сѣ фїе хрпїдї, шї ачестъ хрпнъ ера дїн снї-
пареа вїетълї дъранѣ.

Грълѣ, орълѣ, поръмбълѣ, вїнълѣ, вїтеле, дн-
сфършїтѣ орїче авеа вїетълѣ сътеанѣ, се лха фъръ нїчї
о платъ; ад. се лха дела дъранѣ, че маї ръмъсесе
недзатѣ де кътре ревелї арпъдї че змъла прїн сате
фъръ нїчї знѣ къпътїлѣ, де кътре алте ванде де арпъ-
дїї трїмїшї пентрѣ адънаре де провїзїї, шї дн тоате
зїзеле се вьга дн Търговіште, търме де ої, чїрезії де
вої шї вачї, порчї шї тотѣ фелълѣ де пасърї. Кз знѣ
къвзнтѣ дѣра днфъдїша знѣ хаосѣ де аместекѣ шї о
пзстіре десвършїтѣ.

Арпъдїї, кндѣ гъсеа прїн сате вр'о нїмнїдъ кз
вїнѣ, маї днтї сѣ 'мъзта, апої десфънда вьдїле шї
лъса сѣ кзргъ вїнълѣ шї ракїлѣ пзмаї дїн ръзтате.
Бїедїї дъранї, вьзъндъсе жфѣвїдї, малтратадї, кз каселе
рпїнате, лъкрърїле лорѣ сфържмате, мънка пълзетїтѣ,
вїтеле хрпїте, змплеаѣ мзндїї кз копїї шї невестеле
лорѣ, лъсндѣ сатеїе пзстії шї търъндѣ кз дншїї гї-
кълшїа шї desesperація. Нічї одатъ дѣра н'а фостѣ дн
астфелѣ де старе, пръдатъ ка де армїа ачеста компъ-
сѣ де лентдътърїле пагїїлорѣ.

Ачї нз ера нїчї солдадї нїчї къпїтанї, тодї ераѣ
марї. Ера кз тотѣ ачестеа знѣ консілїѣ дналтѣ ме-
нїтѣ ка сѣ дїрїчезе операціїле ресвслїче, дака ачеста
мерїта астфелѣ де пзме. Ачестѣ консілїѣ ера ком-
пъсѣ де чѣї треї прїндї, де прїнцълѣ Кантакозїно, де
докторълѣ Хрїстарї, де командантълѣ Ласанї шї де џе-
пералълѣ Орфано. Ласанї фъсесе маї пайнте факторѣ
дн Песта, шї Орфано дн слъжба касеї Длїї Бонарї дн
Odesa. Де астфелѣ де оменї шї алдї асемenea се
днпресъра Іпсіанте Че се пзтеа дар аштепта дела

ниште ómení, фъръ крештере, фъръ кзноштінде шí фъръ посіціе соціалъ ка ачешті доі дін зрѣтъ, къчі, чеілаці нъ потѣ фі концідераці дн рѣндзлѣ ачестора. Дн а-деврѣ экспедіціеі лѣі Інсіланте нъ 'і пóте чіева атрива алтѣ скопѣ де кѣтѣ прада шí жефѣреа. Тѣдорѣ днкаі авеа знѣ скопѣ прекѣм о декларасе не фацѣ, дар ачі нъ ера де кѣтѣ днтѣперекѣ шí копѣсіе.

III. Дн тімнзлѣ ачеста сосі штіреа къ тѣрчі аѣ днтрагѣ дн Бѣкрешті; ачестѣ штіре с'а шí акреді-татѣ де кѣтре къдѣва еміграці, карі авссесе порокѣ съ скапе де фѣріа лорѣ. Атзпчі с'а възѣтѣ дн Тѣрговіште о сченѣ, каре пѣтеа съ фіе трацікѣ шí каре арагѣ характерзлѣ челѣ съватікѣ а лѣі Каравіа. Ачеста, пентрѣ тѣчелѣрія че фѣкѣсе днтре тѣрчіі дела Галаці, довѣндісе градзлѣ де ценералѣ. Не кѣндѣ вені штіре де днтрагеа тѣрчілорѣ дн капиталъ, елѣ се аѣла къларе прін тѣргѣ, шí, днтѣлніндѣ не ісправнікѣ дѣлѣ апѣкъ де грѣмазі шí дѣлѣ тѣржтѣ асфелѣ пѣпѣ дн кѣртеа знде шедеа Георге Інсіланте, днжѣрѣндѣ шí свіерѣндѣ къ о съ таіе днсъші капѣлѣ Ісправнікѣлѣі, фіндкѣ елѣ а рѣспѣндітѣ ворѣва къ аѣ днтрагѣ тѣрчіі дн Бѣкрешті шí къ ера знѣ възѣкторѣ. Біетзлѣ Ісправнікѣ, гальсѣнѣ, тремѣрѣндѣ де гроазѣ, се дндрѣпта арѣтѣндѣ не кіарѣ ачелѣ омѣ каре адѣсесе вестеа; дар Каравіа нъ воіа съ'лѣ аскѣлте німікѣ, елѣ череа съпѣе. Дн сѣжршітѣ Прінцѣі Георге авіа а пѣтѣтѣ съ скоцѣ не біетзлѣ Ісправнікѣ дін тѣпелѣ ачестѣі гѣде, каре а фѣцітѣ свіерѣндѣ ка знѣ тігрѣ, кѣрѣіа іа скѣпатѣ прада дін тіаре; де ера фрікѣ кіарѣ прінцілорѣ де днжсѣлѣ.

Тѣдорѣ порпіндѣсе дін Бѣкрешті спре Кѣмпѣлѣнѣ, орі къ гѣндѣ съ таіе дрѣмзлѣ лѣі Інсіланте дѣпѣ към се ворѣіа къ ар фі датѣ фѣгѣдзіелѣ тѣрчілорѣ, орі спре а се пѣне днсъші ла сігѣранѣ дн тѣнци, шí-а ашезатѣ таѣѣра ла Голешті.

Інсіланте не де о парте днкрѣдінѣндѣсе деспре планзлѣ лѣі Тѣдорѣ, сар не де алта сімдіндѣ къ тѣрчіі аѣ порпінтѣ асѣпр'і, а хотѣржтѣ къ оріче преѣдѣ съ пѣіе тѣла не Тѣдорѣ ка съ'ші рѣсѣне асѣпр'і, шí прін ачестѣ дндрѣсѣнѣ фантѣ съ імнѣ пѣдінтелѣ тѣрчілорѣ пѣпѣ съ сѣ прѣгѣтѣскѣ елѣ віне де фѣгѣ. А трімісѣ дар ордінѣ лѣі кѣптанѣ Іордакі че се аѣла къ арпѣціі ла Пітешті съ факѣ оріче ка съ прінзѣ не Тѣдорѣ шí съ'лѣ адѣкъ ла Тѣрговіште.

Днатѣче а пріімітѣ асеменеа порѣнкѣ, дндрѣ-нецлѣлѣ клефѣтѣ а порпінтѣ ла Голешті къ ómení сеі шí, ажѣнгѣндѣ сѣра аколо, а околітѣ каса Логофѣтѣлѣі Дінкѣ Голескѣ дн каре ера ашезатѣ Тѣдорѣ. Елѣ шедѣа фѣрѣ гріжѣ днтр'знѣ кіошкѣ дела пóртѣ, кѣндѣ знѣ пандѣрѣ

лѣлѣ лѣі днтрѣндѣ, ді спѣсе къ кѣптанзлѣ Іордаке чере съ інтре авѣндѣ съ'І ворѣскѣ. Тѣдорѣ пѣзнѣвндѣ ні-мікѣ, а ордонатѣ днатѣ съ ласе не кѣптанзлѣ съ віе. Кѣм а інтратѣ ачеста дн кіошкѣ, 'і а пѣсѣ пістолазлѣ дн пентѣ стрігѣндѣ'і съ се деа. Тѣдорѣ възѣндѣ къ міжлокѣ де днпотривіре нъ маі рѣштѣнеа, с'а сково-ржтѣ жосѣ, с'а пѣсѣ къларе шí а пѣкатѣ ла Тѣрговіште. Алтѣлѣ ш'ар фі вѣндѣтѣ віаца скѣмѣ, дар елѣ автндѣ спѣранѣ къ пандѣрїі лѣі, днатѣ че'лѣ ворѣ ведеа, ворѣ сѣрі съ'лѣ скапе, нъ с'а днпотривітѣ; днсъ атѣтѣ пандѣрї, кѣтѣ шí кѣнетенііле лорѣ нічі нъ с'аѣ мішкатѣ, фііндѣ сѣпѣраціі не днжсѣлѣ, пентрѣкъ ла днченѣтѣлѣ револтеі прін маніѣестеле лѣі dedese воіе тѣтѣрорѣ осташілорѣ съ праде шí съ жѣфѣіскѣ; сар маі ла зрѣтѣ дѣпѣ че а венітѣ дн Бѣкрешті, мітрополітѣлѣ Діонісіе, епіскопзлѣ Іаріонѣ шí Логоф. Ал. Філінескѣ, фѣкѣндѣ'лѣ сѣ'нѣелѣгѣ прін сѣѣтѣрїі днделѣпте, къ нічі-одатѣ о асеменеа касѣ нъ ісѣзтеште къ кіпзлѣ ачестѣ, чі къ влѣндеѣе шí къ пѣза челеі маі аспре дісі-пліне, а датѣ страшніче ордіне съ днчѣтезе тотѣ фе-лѣлѣ де жѣфѣрї, амерінѣндѣ къ орї чіне ва дндрѣснї съ калче ордінехе лѣі, пентрѣ знѣ оѣ фѣратѣ се ва педенсі къ пóрте.

Хотѣржѣеа ачѣста а шí цінѣт'о, фііндѣкѣ тѣлді пандѣрї, ва шí кіарѣ кѣнетеніі, с'аѣ фѣкѣтѣ віктіме; се зичѣ днкѣ, къ токмаі къ о зі днпінтеа арѣстѣрѣі лѣі, а спѣзнѣратѣ нóптеа де знѣ копачіс доі кѣптаніі фѣарте стімаціі дн оштіре.

Ачѣстеа аѣ фостѣ касѣеле каре аѣ десѣстатѣ о-штїреа шí н'а фѣкѣтѣ нічі о мішкаре днпотривітоаре ла рідікареа шефлзі лорѣ, каре а фостѣ адѣсѣ дн Тѣр-говіште шí днкісѣлѣ дн мітрополіе.

О тііе чінчі сѣте де пандѣрїі алемі с'аѣ днтрѣ-патѣ къ арміа лѣі Інсіланте, чеілаціі аѣ фостѣ десар-паціі шí словозіціі ла ветреле лорѣ.

(Va urma.)

De amalgamisarea popóreloru.

(Urmare.)

III. E unu obiectu interesantu a cerca adev-
rulu acestoru principie si asertatiuni, la poporulu
romanu vechiu si la celu de adi.

Cele mai bune documente ne dau invasiunile
barbare si colonisarile. —

In timpulu acela, candu poporulu romanu ve-
chiu era inca micu, sflamu in Italia popóre de mai

multe elemente, — si mai tardiu atate colonii grece, incatu o parte a Italiei se numia Greci'a mare. Puterea poporului romanu prin arme si cultura, a redicatu si tara elementului romanu; popórele difterite incepura a dispere din lume, — a se transfigurá si amalgamisá intr'unu poporu mare, tare si cultu, si pe candu au ajunsu romanii la culmea infioririi loru, vedemu unu imperiu latu, si in aceste mai numai unu elementu, mai numai o limba si unu spiritu, — caci popórele barbare au incetatu de a mai fi popóre pentru sine.

In timpul acela, candu s'a apropiatu si poporul romanu vechiu de capetulu vietiei sale, caci dupa regulele naturei a trebuitu se urmeze, precum va urma si pentru alte popóre; aflamu invasiunile barbare in imperiulu romanu.

Potut'au invasiunile barbare se stinga elementulu romanu, si se'lu amalgamizeze in elementulu loru barbaru? — Ba, nu au pututu, caci n'au avutu medilócele. — Armele invasiuniloru au slabitú séu chiaru au infransu pe romani, dar' armele tari sunt slabe pentru amalgamisare, — caci popórele barbare nu avura si cultura; si pentru ca nu avura si cultura, au trebuitu ca singure se calce pe armele loru invingátore, se se supuna culturei, si incetu se se abnege pe sine si se se transfigure in elementulu romanu, infrensu prin arme, dar' inca mai tare in cultura ca invasitorii. — Vedeti ce face cultura? Cultura e celu mai mare medilocu in mana genului omenescu, — in ea se represinta spiritulu divinu alu omenirii. —

Tocma áeste rezultate ale invasiuniloru, le aflamu in amalgamisarea mai multoru popóre barbare.

In Itali'a invadiara Longobarzii si altii 'si facura pe acestu pamentu chiaru si craioni, si totusi se prefacura in Italiani, ad. in elementu romanu, caci cultura era la italianii, si numai armele la longobarzii. — In Spani'a invadiara arabii si altii; — in Galia inundara francii si altii, dar toti, ca popóre barbare si-au perdutu limba, s'au prefacutu in elementulu romanu, caci trebuira se se supuna culturei romaniloru.

IV. In evulu mediu, cu caderea imperiului

romanu, a inceputu a se intari elementulu germanu. —

Influinti'a culturei romane a avutu urmarile sale si pe teritoriulu germanu, si acestu elementu a inceputu a se constitui si a trece din barbarismu. — Armele si cultur'a lui au amalgamisatu intocma alte popóre, si aceste au disparutu, — dar' acele nici candu au fostu asia puternice ca si ale elementului romanu, de órece armele si cultur'a germanismului nu au fostu centralisate. Pe lenga tóte aceste elementulu germanu a amalgamisatu mai cu séma popóre de elementulu slavu, adeca mai barbare. In Prusi'a au fostu canduva popóre slavene; in Moravia cea mare, slavica, astadi e mai numai elementu germanu, caci acesta a preponderatu prin arme si cultura. —

In timpul mai nou, armele germane au inceputu unu siru de pericle si triumfe in Italia, — elementulu italianu (romanu) a inceputu a se frange prin arme, dar' inca nu si prin cultura, — caci aci cultur'a germanismului nu era mai mare, ci numai cultur'a italiana fú impedecata, — si elementulu italianu nu s'ar fi prefacutu in germanismu chiaru se si fia cadutu cultur'a italiana de totu, de órece numai acelu poporu invingatoriu si cultu póte se amalgamizeze, carele locuesce intra si in popórele barbare si neculte; de órece germanismulu nu si-au dusu colonii in Italia, ca acele se se apuce de córnelu plugului, si asia se-si faca cuibu, ca apoi impedecandu immediate cultura italiana, se stenga elementulu ei. —

(Va urma.)

A s e m e n a r i.

Precum omid'a se infasiura pre sine in frundia, unde ca intru unu momentu jace fora viatia; inse in scurtu tempu vedemu sburandu celu mai frumosu flutire: asia si noi, cu tóte ca trupulu ne va putredi in pamentu, totusi ne vomu tradi intr'o viatia mai gloriosa. —

Precum nai'a fora de carmuitoriu se cofunda: asia si beseric'a lui Christosu fora de capu aru cadé. —

Redactoru respundiatoru
Iacobu Muresianu.

Editiunea: in tipografia lui
Ioanne Gött.